

Jean-Luc Nancy

Uljez

NASLOV IZVORNIKA

Jean-Luc Nancy, *L'Intrus* [Éditions Galilée, 2000]

PREVEO S FRANCUSKOG

Ugo Vlaisavljević

Uljez je preveden iz originalnog manuskripta i objavljen 1999. u časopisu *Odjek*, te potom u *Biti zajedno bez suštine* [Međunarodni centar za mir | Sarajevo, 2001.] povodom posjeta Sarajevu Jean-Luca Nancyja. Prevoditelju i izdavačima se zahvaljujemo na prijateljskom dopuštenju da pretisnemo ovaj tekst.

Multimedijalni institut ISBN 978-953-7372-58-3

Zagreb, travanj 2020.

JEAN-LUC NANCY

Uljez

PREVEO
Ugo Vlaisavljević

“Ne postoji ustvari ništa tako prostački nepotrebno i suvišno kao taj organ što ga zovemo srce, to najgadnije sredstvo koje su bića mogla izumiti da bi pumpala život u meni.”

Antonin Artaud

Uljez se ubacuje nasilu, iznenada i lukavstvom, u svakom slučaju to čini bez prava i ne čekajući dopuštenje. U svakom strancu mora biti nešto od uljeza, jer inače ne bi bio stranac. Ako ovaj već ima pravo pristupa i boravka, ako je očekivan i primljen tako da ništa od njega nije ostalo izvan očekivanog ili prihvaćenog, onda on nije uljez, ali tim više nije ni stranac. No niti je logički prihvatljivo niti etički dopustivo da se isključujući svaki trag upada u dolasku stranca.

Jednom kada je tu, ostane li stranac, dok god to jeste, umjesto da se naprosto “odomaći”, njegov dolazak i dalje traje: on nastavlja da dolazi, a taj dolazak ne prestaje da bude na izvjestan način upadanje u naš prostor: a to znači da bude bez prava i bez bliskosti, bez naviknutosti, nego naprotiv, ostaje smetnja, nešto što smeta našoj prisnosti.

Upravo je to ono što bi trebalo misliti, pa dakle i upražnjavati: inače je stranost stranca odagnana prije nego što je i prekoračio prag, više o njoj nije riječ.

Primiti stranca treba upravo da znači iskusiti njegov upad. Uglavnom se takvo razmišljanje ne prihvaća: motiv uljeza je i sam nešto kao upad u našu moralnu ispravnost (to je čak zanimljiv primjer onoga što je *politically correct*). Međutim, on je nerazlučiv od istine o strancu. Ova moralna ispravnost pretpostavlja da primamo stranca uklanjajući na pragu njegovu stranost: ona hoće dakle da ga mi uopće i ne primamo. No stranac insistira i pravi upad. Upravo je to ono što nije lako prihvatiti, a možda ni shvatiti...

Ja sam (koji “ja”?, upravo je u tome pitanje, prastaro pitanje: koji je to subjekt iskaza, uvijek stran subjektu iskazanog, čiji je on ustvari u pravom smislu riječi uljez, pa otuda svakako i pokretač, okidač ili srce) – ja sam dakle primio srce nekog drugog, ima tome već desetak godina. Ono mi je presađeno. Moje vlastito srce (jasno je da ovdje i nije riječ o nečemu drugom, nego o onom “vlastitom” – ili pak uopće nije riječ o tome, nema tu zapravo šta da se shvati, nema nikakve misterije, čak nikakvog pitanja: nego prosta činjenica transplantacije, kako to obično kažu ljekari) – moje je vlastito srce, dakle, zatajilo, a razlog tome nije nikada razjašnjen. Trebalo je onda, da bi se živjelo, primiti srce nekog drugog.

(Ali koji se to drugi program ukršta s mojim fiziološkim programom? Prije nešto manje od dvadeset godina nisu vršena presađivanja, a pogotovu to nije rađeno s ciklosporinom koji štiti od odbacivanja

presadenog organa. Za dvadesetak godina izvjesno je da će se raditi neko drukčije presađivanje, korištenjem drugih sredstava. Ovdje se ukrštavaju lična kontingencija i kontingencija historije različitih tehnika. Ranije bih bio mrtav, kasnije bih preživio na drugi način. No uvijek se ono “ja” zatiče pritiješnjeno u zupčaniku tehničkih mogućnosti. Eto zašto je neplodna rasprava koja se, kako vidim, odvija između onih koji bi htjeli da je to metafizička avantura i onih koji to smatraju upražnjavanjem tehnike: radi se upravo o obje stvari, o jednoj i drugoj istovremeno.)

U času kad su mi rekli da bih se trebao podvrći operaciji presađivanja sve oko mene je počelo podrhtavati, svi znaci treptati, sva uporišta prevrtati. Dakako, bez da sam razmišljao, pa čak i bez usredotočenja na neki poseban postupak, na neku promjenu. Naprosto se pojavilo fizičko osjećanje praznine već otvorene u mojim grudima, uz neku vrstu gubljenja daha u kojem baš ništa, čak i dan-danas, za mene ne može razmrsiti organsko od simboličkog, simboličko od imaginarnog, a ni ono što je nastavilo da traje od onog što je prestalo da traje: bijaše to kao jedan isti dah, ispušten preko čudne kaverne već neprimjetno otvorene, ili kao jedna ista predodžba da sam prešao preko ivice, a ipak ostao na mostu.

Ako me je moje vlastito srce napustilo, do kada je ono bilo “moje”, do kada je bilo “moj vlastiti organ”? Da li je uopće bilo neki organ? Nekoliko go-

dina prije postao sam svjestan otkucaja, preskakanja u ritmu, zapravo vrlo malo stvari (rezultata na aparatima poput onog prilično dopadljivog naziva “frakcija pražnjenja”): ne nekog organa, ne neke zagasito crvene muskularne mase obložene cjevčicama, koja mi sada izlazi pred oči. Ne nekog “mog srca” koje kuca bez prestanka: bio sam ga svjestan toliko malo koliko i svojih tabana dok hodam.

Postalo mi je strancem, svojim zakazivanjem, gotovo odbacivanjem, ako ne i izlučivanjem, izvršilo je upad. Pojavilo mi se na ivici usana, kao loša hrana. Nešto kao muka u kojoj se srce penje do grla, ali ipak pritajena muka. Blago preskakanje, klizanje, odijelilo me od mene samog. Bio sam tu, bilo je ljeto, trebalo je čekati, nešto se otkinulo od mene i opet izronilo u meni, tamo gdje nije bilo ničeg: ničeg do “vlastitog” uranjanja u “mene samog”, nikada poistovijećenog s ovim tijelom, još manje s ovim srcem – a onda sam se počeo promatrati. Naprimjer, penjući se kasnije uz stepenice, osjećajući svaki otklon ekstrasistole kao pad kamena na dno bunara. Kako se to za samog sebe postaje predodžba? I montaža snopa funkcija? I gdje je nestala moćna i prešutna evidencija koja je sve to držala na okupu bez ikakve historije?

Moje srce je postalo moj stranac: upravo zato što je bilo unutra. Stranost dolazi izvana samo zato što najprije izranja iznutra. Kolika praznina se iznenada otvorila u grudima ili duši – to je isto – kada mi

je rečeno: “Trebalo bi izvršiti transplantaciju”... Ovdje duh nasrće na objekt kojeg nema: nema ničega što bi se moglo znati, shvatiti, osjetiti. Upad stranog tijela u mišljenje. Ova bjelina će mi ostati kao sama misao i njena suprotnost istovremeno.

Srce koje upola kuca je samo upola moje srce. Ja više nisam bio u sebi. Već dolazim s nekog drugog mjesta, ili pak više ne dolazim. Izvjesna stranost se ukazuje “u srcu” onog najprisnijeg – no prisnost nije dovoljno dobra riječ: u srcu onoga što se nikada nije obilježilo kao “srce”. Dotada je bilo strano utoliko što se nije osjećalo, što čak nije bilo prisutno. Otada ono posustaje i ta me čudnovatost upućuje na mene samog. Ja jesam zato što sam bolestan. (“Bolestan” nije tačan termin: nije riječ o zaraženosti, nego o zahrđalosti, ukočenosti, blokiranošću.) No onaj koji je omanuo, to je onaj drugi, moje srce. Ovo srce koje je sada upalo kao uljez, treba ga izbaciti.

No jasno da će se to desiti samo ako ja to hoću, i neki drugi ljudi sa mnom. “Neki drugi ljudi” su moji bližnji, ali također i ljekari, pa na kraju i ja sam, koji sebe zatičem udvostručenijim i umnoženijim nego što sam to bio ikad prije. Treba sav ovaj svijet, na osnovu kod svakog ponaosob različitih motiva, da se u isti mah složi da bi vrijedilo truda i muke produžiti mi život. Nije teško zamisliti složenost čudnovatog skupa koji tako intervenira u onom što mi je “najsvojstvenije”. Pređimo preko bližnjih, pređimo preko mene “samog” (koji se, kako rekoh, udvostručio: neka čudna uzdržanost me nagnala da zamislim umiranje bez otpora, a i bez čari... osjećam da srce popušta, svjestan sam da ću umrijeti, osjećam da neću više ništa osjećati). Međutim, liječnici – čitava ekipa je uključena – mnogo više učestvuju nego što sam to mogao pomisliti: najprije su trebali procijeniti potrebu presađivanja, onda su ga trebali predložiti, ali ne i nametnuti (što se toga tiče, rečeno mi je da postoji prinudni “ishod” i ništa više – šta bi više i mogli osigurati? Osam godina kasnije, nakon mnogih drugih nevolja dobit ću rak izazvan liječničkim tretmanom, ali sam još u životu: ko može reći da je sve to vrijedilo muke, i koje muke?).

Liječnici su također, kako sam naćuo, morali odlučiti o upisu na listu čekanja (a što se mene tiče, pristati na moj zahtjev da ne budem upisan prije kra-

ja ljeta: što je podrazumijevalo izvjesno pouzdanje u snagu srca), a ta lista pretpostavlja izbor: spomenut će mi slučaj nekog čovjeka koji očito nije mogao izdržati ishod presađivanja, posebno uzimanje lijekova. Znao sam također da mi je moglo biti presađeno samo srce iz grupe o+, što ograničava mogućnosti. Nikad nisam postavljao pitanje: kako se odlučuje i ko odlučuje kada neki raspoloživi organ odgovara za više pacijenata koji čekaju na presađivanje? Poznato je da u ovom slučaju potražnja premašuje ponudu... Od početka je moje preživljavanje bilo upisano u složeni proces istkan od čudnovatosti i stranosti.

Oko čega to treba da se svi saglase u konačnoj odluci? Oko preživljavanja koje se strogo uzevši ne može smatrati nužnošću: odakle crpiti tu nužnost? Šta me to obavezuje da preživim? Ovo pitanje za sobom povlači čitav niz drugih: zašto baš ja? zašto uopće preživjeti? šta znači "preživjeti"? Da li je to uostalom odgovarajući izraz? Po čemu je neko trajanje života dobro? Tada sam imao pedeset godina: ove godine nisu velike samo za stanovništvo razvijenih zemalja na kraju 20. stoljeća... Tek od prije dva ili tri stoljeća je postalo skandalozno umrijeti u tim godinama. Otkud mi se pojavila riječ "skandalozno" u ovom kontekstu? Zašto i kako za nas "razvijene" u 2000. godini nema više "pravog vremena" za umrijeti (nešto malo manje od osamdeset godina, a i ta granica se stalno pomjera)? Jednog dana mi je jedan liječnik rekao, kad

se odustalo od traženja uzroka moje kardiomiopatije: “Vaše srce je bilo programirano da traje pedeset godina.” Ali kakav je to program koji ne mogu pretvoriti ni u sudbinu ni u providenje? Ništa drugo nego kratka programatska sekvenca unutar općeg odsustva programa.

Gdje su ovdje ispravnost i pravda? Ko ih mjeri, ko ih izriče? Sve u ovom dešavanju mi dolazi odnekud izvana, s nekog drugog mjesta – baš kao što su mi i moje srce i moje tijelo došli odnekud, predstavljajući ono “drugdje” u meni samome.

Ne bih htio da govorim o kvantitetu s prezirom, niti ustvrditi da smo jedino u stanju računati dužinu života, ravnodušni na njegov kvalitet. Spreman sam dopustiti da čak i u izrazu poput “daj šta daš” ima puno više nego što se pretpostavlja. Život podstiče život. No on tjera i prema smrti: zašto je u meni išao prema toj granici srca? I zašto nije došao do nje?

Izolirati smrt od života, prenebreći da su nerazmrsivo isprepleteni, da jedno upada kao uljez u srce drugoga – eto šta nikad ne trebamo činiti.

Zadnjih osam godina toliko toga sam saslušao, toliko toga sam sebi rekao, tokom pregleda: “U protivnom, neće te više biti!” Kako shvatiti ovu vrstu kvazi-nužnosti, ili nekakve poželjnosti, prisustva čije odsustvo bi uvijek moglo, sasvim prosto, drukčije uobličiti svijet nekih ljudi? Po cijenu patnje? Svakako. Ali zašto stalno uvijek iznova pokretati tu asimptotu

odsustva patnje? Prastaro pitanje, no pitanje koje tehnika raspljuje i podiže na takav stupanj za koji, treba to priznati, ni izdaleka nismo spremni.

Moderno čovječanstvo je barem od vremena Descartesa pretvorilo želju za preživljavanjem i besmrtnošću u element koji je sastavni dio općeg programa "ovladavanja i zaposjedanja prirode". Ono je tako programiralo sve veću stranost "prirode". Ono je oživjelo i razbukvalo apsolutnu stranost dvostruke enigme smrtnosti i besmrtnosti. Ono što religije predočavaju, ono je gurnulo u grotlo tehnike koja odgađa kraj u svakom pogledu: produžavajući rok, ona se hvali odsustvom kraja: kakav život produžiti, u koju svrhu? Odgoditi smrt također znači samo na nju misliti, isticati je.

Samo da kažemo da čovječanstvo nije nikada bilo spremno na bilo koji oblik ovog pitanja, te da njegova nespремnost na smrt nije ništa drugo nego sama smrt: njen kobni zamah i njena nepravda.

Stoga čudnovato mnoštvo koje je nahrupilo u moj život (na titravi, zadihani život kojeg pokatkad obuzima slabost vukući ga na ivicu zatajivanja koje više ne čudi) nije ništa drugo nego smrt, ili radije život/smrt: prestanak trajanja, skandiranje u kojem "ja" nema više puno toga da uradi. I nemirenje i prihvaćanje su podjednako strani i čudnovati s obzirom na situaciju. Nema ništa što nije čudnovato. Sam način da se preživi, prije svega ovaj način, jeste nešto čudnovato: šta bi to moglo biti, ta zamjena srca? Stvar izmiče mojoj moći predstavljanja. (Otvaranje toraksa, održavanje u stanju za presađivanje, vantjelesna cirkulacija krvi, šivanje krvnih sudova... Dobro mi je poznato da hirurzi izjavljuju da je ovo posljednje nešto beznačajno: u premošćivanjima krvni sudovi su daleko manji. No ne smeta: transplantacija nameće sliku prelaska preko ništavila, izlaska u prostor iz kojeg je ispražnjena svaka svojina i svaka prisnost, ili upravo suprotno: upad u mene tog prostora: cjevčice, hvataljke, šavovi i sonde.)

Kakav je taj “vlastiti” život kojeg treba “sačuvati”? Makar se pokazuje da ovo vlasništvo ni po čemu ne počiva u “mom” tijelu. Ono nije nigdje situirano, pa niti u ovom organu za čiju se simboličku reputaciju više nema šta učiniti.

(Neko će reći: ostaje mozak. Eh da, ideja presađivanja mozga ispunjava s vremena na vrijeme novinske stupce. O tome će se svakako opet govoriti uskoro. Zasad je prihvaćeno da mozak ne može preživjeti bez ostatka tijela. Zauzvrat, i neka to bude sve što ću reći, on bi možda mogao preživjeti sa nekim cjelokupnim sistemom presađenog stranog tijela...)

Vlastiti život koji nije ni u jednom organu i koji bez njih nije ništa. Život koji ne samo preživljava nego uvijek navlastito živi, u okrilju trostrukog stranog izvlaštenja: izvlaštenja odluke, izvlaštenja organa i izvlaštenja ishoda presađivanja.

Ponajprije se presađivanje ukazuje kao *restitutio ad integrum*: pronašli su srce koje kuca. U tom pogledu sva sumnjiva simbolika dara kojeg pruža drugi, potajnog saučesništva i bliskosti mene i drugoga, brzo se pretvara u prah. Uostalom, čini se da njeno korištenje, još rašireno kada sam bio operiran, malo-pomalo nestaje iz svijesti operiranih: već postoji jedna povijest predstava o presađivanju. Puno se naglašavala solidarnost, bratstvo između “donatora” i primaoca, sve u namjeri da se podstakne darivanje organa. A niko ne može posumnjati da je ovaj dar postao elementarna obaveza čovječnosti, niti da je između svih ljudi, bez drugih ograničenja osim neslaganja krvnih grupa (bez seksualnih ili etničkih granica, naprimjer: moje srce bi moglo biti srce neke crkinje), uspostavljena mogućnost mreže u kojoj se jednako učestvuje u životu/smrti, gdje se život vezuje sa smrću i gdje ono što ne može komunicirati komunicira.

Ubrzo se, međutim, drugi kao stranac može obznaniti: ni žena, ni crnac, ni mladić, ni Bask, nego imunološki drugi, drugi koji je nezamjenjiv, a kojeg su pak zamijenili. To se zove “odbacivanje”: moj imunološki sistem je odbacio imunološki sistem drugog. (To će reći: “ja imam” dva sistema, dva imunološka sistema...) Mnogi ljudi misle da se odbacivanje bukvalno sastoji u tome da se ispljune svoje srce, da

se ono povrati: na kraju krajeva, sama riječ je izabrana tako kao da bi u to trebalo povjerovati. No ne radi se o tome, nego o onome što je nedopustivo u upadu uljeza, i ako se to ne liječi, ishod je ubrzo smrtonosan.

Mogućnost odbacivanja nas uvodi u prostor dvostruke čudnovatosti: s jedne strane je to čudnovatost presađenog srca kojeg organizam prepoznaje i napada kao stranca, i s druge strane, čudnovatost stanja u koje medicina stavlja onog ko je podvrgnut presađivanju da bi ga zaštitila. Ona obara njegov imunitet da bi podnio stranca. Ona ga dakle pravi strancem prema samome sebi, prema imunološkom identitetu koji je u neku ruku njegov fiziološki potpis.

U meni je neki uljez; postajem samome sebi stranac. Ako je riječ o snažnom odbacivanju, onda moram biti podvrgnut tretmanu da bih mogao odoljeti ljudskim obrambenim mehanizmima (to se postiže imunoglobulinom koji se dobiva iz kunića i koji je namijenjen "anti-humanoj" upotrebi, kako stoji na njegovoj uputi, a čijeg se neočekivanog djelovanja dobro sjećam: gotovo grčevitog drhtanja).

Međutim, to što sam postao stranac samom sebi nije me približilo uljezu. Prije će biti da je na vidjelo izašao opći zakon nasrtanja uljeza: ne postoji samo jedan upad, a kada ga ima, on se umnožava, on se ustanovljuje i poistovjećuje u unutaršnjim razlikama koje se stalno produbljuju.

Tako ću u više navrata upoznati virus osipa ili pak citomegalovirus, strance koji su oduvijek u meni uspavani i koji su se iznenada i neumitno podigli protiv mene onog časa kada je dovoljno opao imunitet.

*

Makar se ovo dešava: jedan imunitet vrijedi koliko i drugi, jedan se poistovjećuje s drugim. Oslabiti jedan znači oslabiti i drugi. Čudnovatost i stranost postaju obične i svakodnevne. Ovo se očituje eksteriorizacijom koju stalno doživljavam: trebam se mjeriti, pregledati, testirati. Oboružan sam savjetima u pogledu spoljnog svijeta (skupovi, trgovine, bazeni, mala djeca, bolesnici). No najgore muke su unutra: prastari virusi oduvijek šćućureni u sjeni imuniteta, uljezi od pamtivijeka, jer uvijek ih je bilo.

U ovom posljednjem slučaju nema moguće prevencije. Nego samo liječnički tretmani koji vode ka još većim neobičnostima. Koji iscrpljuju, nagriza-ju i uništavaju stomak, ili pak nepodnošljivi bolovi herpesa zoster... I kroz sve to koje to "ja" slijedi koju putanju?

Kako čudnovato ja!

Nije to što su me otvorili, razjapili, da bi mi zamijenili srce. Nego što se taj zjev ne može opet zatvoriti. (Uostalom, svaka radiografija to pokazuje: grudna kost je skrpljena uvijenim komadima žice.) Ja sam otvoreno zatvoren. Ima tu izvjestan otvor kroz koji prolazi neprekidni tok stranosti i čudnovatosti: lijekovi za obaranje imuniteta, drugi lijekovi namijenjeni uklanjanju tzv. sekundarnih učinaka, učinci za koje nema lijeka (kao što je propadanje bubrega), stalne kontrole, čitava egzistencija stavljena u novi registar, izgnana i u svakom pogledu pometena. Život skeniran i pretvoren u izvještaje date u različitim registrima od kojih svaki ponaosob naznačava drukčije mogućnosti umiranja.

Eto tako sam, dakle, ja sam postao svoj uljez, na sve ove nakupljene i suprotstavljene načine.

Dobro mi je to poznato; riječ je o nečemu što je mnogo jače od osjećanja: nikada me čudnovatost mog vlastitog identiteta, mada mi je uvijek bila prilično upečatljiva, nije pogodila takvom silinom. "Ja" je očevidno postalo formalni indeks ulančavanja koje je neprovjerljivo i nedodirljivo. Između mene i mene bio je uvijek vrijeme-prostor: no sada tu postoji otvor jednog reza i ono nepomirljivo oštećenog imuniteta.

Stiže još i rak: limfom čiju eventualnost nikad nisam primijetio (sigurno ne nužnost: mali broj transplatanata kroz to prolazi) da je napomenuta u bilješci utisnutoj na ciklosporinu. Uzrok mu je opadanje imuniteta. Rak izgleda kao izvakana, kukasta i iznakažena figura uljeza. Stran samome sebi – ja koji sam sebe odstranjujem. Kako to izreći? (No još se raspravlja o egzogenoj ili endogenoj prirodi kancerogenih fenomena.)

I ovdje opet, ali na drugi način, liječnički tretman zahtijeva nasilan upad. On sadrži čitav niz hemoterapijskih i radioterapijskih čudnovatosti. U isto vrijeme dok limfom izjeda tijelo i iscrpljuje ga, tretman ga napada, izlaže ga patnji na više načina – a patnja je odnos nasilnog upada i njegovog neprihvatanja. Čak i morfij koji umiruje bolove izaziva patnju: tupost i smućenost.

Najrazrađeniji tretman se zove “samopresadiivanje” (ili “presađivanje srodnih ćelija”): nakon što je pokrenuta moja limfocitna proizvodnja putem “faktora rasta”, odstranjuju mi se, tokom pet dana uzastopce, bijela krvna zrnca (cirkulacija se sada obavlja izvan mog tijela i ona se u prolazu odstranjuju). Pa se zalede. Onda me stave u sterilnu sobu tokom tri sedmice, pri čemu se vrši veoma jaka hemoterapija koja obustavlja proizvodnju moje moždine prije nego što

se ponovo pokrene ubrizgavanjem zaleđenih ćelija u moje tijelo (čudnovat miris češnjaka se širi tokom ovog ubrizgavanja ...). Pad imuniteta dolazi do krajnje tačke, pa otud jake groznice, mikoze, poremećaji koji slijede jedan za drugim, prije nego što se opet ne pokrene proizvodnja limfocita.

Iz ove avanture se izlazi izgubljen. Teško se prepoznati: no “prepoznavanje” nema više smisla. Čovjek ubrzo postane samo kolebanje ili lebdenje u neobičnosti između stanja koja je teško odrediti, između bolova, između oduzetosti, između klonulosti. Odnos prema sebi je postao problem, teškoća, ili mutna neprozirnost: odvija se s mukom ili upravo sa strahom, to nije ništa neposredno – a posredovanja umaraju.

Prazni identitet “jastva” više ne može počivati u prošloj adekvaciji (u svom ja=ja) kada se ovaj izriče: “ja patim” pretpostavlja dva ja jedan drugom strana (no koja se ipak dotiču). Isti je slučaj sa “ja uživam” (moglo bi se pokazati kako se ovo događa u pragmatiki i jednog i drugog izraza): ali u “ja patim” jedno ja odbacuje drugo, dok u “ja uživam” jedno ja nadmašuje drugo. Nema sumnje da nalikuju kao jaje jajetu: ni manje ni više.

Ja na kraju postaje/m tanka nit razapeta od jedne boli do druge, od jedne čudnovatosti do druge. Tako se dopijeva do izvjesne postojanosti u upadima, do trajnog režima nasilnih upada: uz više nego svakodnevno uzimanje lijekova i bolničke kontrole nadovezuju se učestale radioterapije, kao i gubitak pljuvačke, osjećaja za hranu, omekšavanje mišića i slabljenje bubrega, gubljenje pamćenja i radne sposobnosti, čitanje analiza, podmukla vraćanja kandidijaza ili polineuritisa, te taj ukupni osjećaj da više sebe ne mogu odvojiti od mreže mjerenja, promatranja, hemijskih, institucionalnih, simboličkih spojeva, koji se ne mogu zanemariti poput onih od kojih je satkan svakodnevni život, nego koji, baš naprotiv, izričito drže život u neprestanoj upozorenosti na njihovo prisustvo i njihov nadzor. Postao sam nerazlučiv od polimorfne razlučenosti.

Takav je, više ili manje, oduvijek bio život bolesnih i starih: no, ustvari, ja u pravom smislu riječi nisam ni bolestan ni star. Upravo je ono što me liječi ono što me aficira i ono što me inficira, a ono što me održava u životu ono što me prerano gura u starost. Moje srce ima dvadeset godina manje nego ja, a ostatak moga tijela ima (barem) dvanaestak godina više od mene. Na taj način, istovremeno i podmlađen i postaran, nemam više vlastitih godina i vlastite starosti. Is-

to tako nemam ni posla u pravom (navlastitom) smislu riječi, iako nisam umirovljen. Isto tako nisam ništa od onoga što sam do jučer trebao da budem (muž, otac, djed, prijatelj), iako to sad nisam pod paskom uljeza, različitih uljeza koji u svakom času mogu zauzeti moje mjesto u odnosu sa drugim ili u predočavanju drugog.

Na osnovu istog kretanja, apsolutno vlastito “ja” se udaljava u beskonačnost (gdje ono odlazi? na koju to treperavu tačku sa koje se još može reći da je ovo tu *moje* tijelo?) i uranja u najdublju prisnost, dublju od svake unutarnjosti (taj neosvojivi zaklon odakle kažem “ja”, no za koji znam da je širom otvoren kao razjapljene grudi ili kao stropoštavanje u morfinističko nesvjesno boli i straha pomiješanih u prepuštenosti sebi). *Corpus meum* i *interior intimo meo*, oboje zajedno da bi se sasvim tačno reklo, unutar dovršene konfiguracije smrti boga, da istina subjekta jeste njegova izvanjskost i njegova prekomjernost: njegova beskonačna izloženost. Uljez je taj koji me prekomjerno izlaže. On me iznosi, izbacuje, izvlašćuje. Ja sam i bolest i medicina, ja sam kancerogena ćelija i nakalemljeni organ, ja sam imuno-depresivizujući faktor i palijativ, ja sam oni komadići žice koji drže moj sternum, ja sam ovo mjesto ubrizgavanja koje se stalno krpi pod mojom ključnom kosti, baš kao što sam već otprije onaj vijak u mome kuku i ona pločica u mojim slabinama. Postao sam poput androida iz naučne fan-

tastike ili pak “živi mrtvac”, kako me je nedavno nazvao moj najmlađi sin.

Mi smo, ustvari, računajući tu sve one slične meni, kojih je sve više*, počeci jedne mutacije: čovjek počinje da beskrajno nadmašuje čovjeka (upravo je to ono što se oduvijek htjelo reći sa “bog je mrtav”, u svakom mogućem smislu). On postaje ono što jest: zastrašujući i onespokojavajući tehničar, kao što je to Sofokle naznačio prije dvadeset i pet stoljeća, onaj koji prirodi oduzima i vraća njenu prirodnost, koji ponovo stvara i prepravlja Stvaranje, koji ga crpi iz ništa i, po svoj prilici, vraća u ništa. On je onaj koji je sposoban za početak i za kraj.

* Pridružujem se izvjesnim mislima prijatelja: Alex govori na njemačkom o bivanju “*un-eins*” sa sidom, da bi iskazao egzistenciju čije jedinstvo opstoji u podjeli i razdoru sa samim sobom, a Giorgio govori na grčkom o *biosu*, koji nije ništa drugo nego *zoe*, oblik života koji se svodi na naprosto očuvani život. Cf. Alexander García Düttmann, *Uneins mit Aids* (Frankfurt am Main, Fischer, 1993.) te Giorgio Agamben, *Homo sacer I* (Torino, Einaudi, 1995. | hrv. prijevod: Zagreb, Multimedijalni institut & Arkzin, 2006.) A da ne govorimo o Derridinim kalemljenjima, nadopunama i protezama. Ili o crtežu Sylvie Blocher, “Jean-Luc sa srcem jedne žene”.

*

Uljez nije ništa drugo nego ja sam i čovjek sam. Nije ništa drugo nego onaj isti koji ne prestaje da se mijenja, istovremeno presilan i iscrpljen, razgolićen i suviše opremljen, uljez kako u svijetu tako i u samome sebi, uznemirujući zamah čudnog i stranog, *conatus* beskonačnosti koja je nabubrila.

Januar 1999.

BILJEŠKA O AUTORU

Jean-Luc Nancy (1940.), emeritirani profesor filozofije na Univerzitetu u Strasbourgu, jedan je od najpoznatijih francuskih mislilaca današnjice. Posebno je poznat kao značajan učesnik u međunarodnoj kulturološkoj debati o postmodernizmu i onome što ga okružuje. Vođen novom vizijom sociopolitičke dimenzije svijeta, on u svojim spisima kombinira književnu teoriju, teoriju umjetnosti uopće i vlastitu umjetničku i spisateljsku praksu s filozofskim mišljenjem u jednom posve novom smislu.

PREVEDENA DJELA:

1. *Biti zajedno bez suštine* [Sarajevo, 2001.]
2. *Dva ogleda – Razdjelovljena zajednica | O singularnom pluralnom bitku* [Zagreb, 2004.]
3. *Stvaranje svijeta ili mondijalizacija* [Zagreb, 2004.]
4. *Abas Kjarostami: očiglednost filma* [Beograd, 2005.]
5. *Iskustvo slobode* [Beograd, 2008.]
6. *Muze* [Zagreb, 2014.]
7. *Nacistički mit | Dekonstrukcija hrišćanstva* [Beograd, 2017.]

AUTOR: Jean-Luc Nancy
NASLOV: Uljez

IZDAVAČ: Multimedijalni institut
Preradovićeva 18
HR-10000 Zagreb
TELEFON: +385[0]14856400
E-MAIL: miz@miz.hr
URL: www.miz.hr

PRIJEVOD: Ugo Vlaisavljević
LEKTURA: Zinaida Lakić

OBLIKOVANJE: Dejan Dragosavac Ruta
PISMO: Bara [Nikola Đurek/tptq]

— elektronska publikacija

Zagreb, travanj 2020.